

Koncepce rozvoje Ústavu translatologie FF UK na období let 2022–2024

PhDr. Bc. Tomáš Svoboda, Ph.D.

Vize: Vést Ústav translatologie FF UK tam, kam náleží: mezi přední česká, evropská a světová translatologická pracoviště

Obsah

I.	Úvodem.....	1
II.	Personální rozvoj.....	2
III.	Rozvoj pedagogické činnosti.....	4
IV.	Rozvoj vědecké, výzkumné a další tvůrčí činnosti.....	5
V.	Výhled dalších možných oblastí rozvoje.....	7

I. Úvodem

Ústav translatologie oslaví v roce 2023 své 60. jubileum. ÚTRL je unikátní pracoviště. Nikde jinde na světě nejsou vychováváni budoucí překladatelé a překladatelky, tlumočníci a tlumočnice se zaměřením na češtinu a pět světových jazyků na jednom pracovišti specializovaném právě na překládání i tlumočení. Členové pedagogického sboru za dobu existence ústavu zahrnovali osobnosti celostátního i světového věhlasu. Jak ukázaly průzkumy zaměstnatelnosti, absolventi ústavu nemívají potíže s uplatněním. Kromě těchto silných stránek však konstatují, že existují i problémy, zejména finanční ohodnocení zaměstnanců ústavu. Budu-li zvolen do pozice ředitele ÚTRL, zavazuji se, že stránku **odměňování** učiním svou prioritou (viz oddíl Mzdová situace). Dále za pilíř své kandidatury považuji **transparentnost** z hlediska rozhodování a odměňování. Zavazuji se podávat každoroční souhrn důležitých témat, v návaznosti na tento strategický výhled, a informovat o jejich plnění. Zřídím celoustavní úložiště on-line, přístupné všem zaměstnancům a obsahující relevantní dokumenty a zdroje. Důležitá rozhodnutí budou činěna v kruhu vedení ústavu (s garanty oddělení či tajemníky), ale i na plénu ústavu. Za třetí stěžejní aspekt pokládám **kontinuitu**, tedy závazek, že můj koncept je navázán na předchozí koncepcie vedení ústavu spojitě, organicky.

Za jednu z největších výzev pro ústav v nadcházejících letech považuji domnělou konkurenci tzv. strojového překladu vůči lidské překladatelské/tlumočnické činnosti. Lze předpokládat, že proklamovaná kvalita, již dosahují současné překladače (typu Google Translate či DeepL), povede u široké veřejnosti k úvahám o nadbytečnosti lidmi zajišťovaného překladu i tlumočení a v důsledku

toho lze očekávat snižování zájmu o studium v ÚTRL. Takovým tendencím je potřeba čelit v předstihu, například informačními kampaněmi či intenzivnější spoluprací s profesními spolky. Kromě toho bude nutné pokračovat v inovaci výuky (viz oddíl Rozvoj pedagogické činnosti), bude umožněno další vzdělávání vyučujících (viz oddíl Personální rozvoj) a budeme usilovat o grantovou podporu v oblasti reakce na aktuální trendy digitalizace a automatizace (viz oddíl Rozvoj vědecké, výzkumné a další tvůrčí činnosti). To je však jen jedno téma a jeden proud aktivit, přičemž náš ústav nese potenciál pro mnoho aktivit v dalších oblastech – bližší informace jsou opět uvedeny níže.

Děkuji kolegyním a kolegům, kteří mi poskytli podněty k vytvoření této koncepce. Mnohé podněty jsou zde uplatněny, avšak – žel – anonymně kvůli omezenému rozsahu dokumentu¹. Mnohé oblasti musely zůstat nastíněné jen obecně. Celkově pak považuji za nutné vést podrobnější diskusi o představách zúčastněných odborníků, a to se zřetelem k tomuto koncepčnímu materiálu a pochopitelně i nad jeho rámec.

Koncepce rozvoje se předkládá na období tří let a následné dva roky a je členěna dle kategorií předepsaných v podmínkách výběrového řízení (personální rozvoj, rozvoj pedagogické činnosti atd.). Kromě těchto kategorií průběžně zaujímám stanovisko k prioritním tématům, jež vyplynula z ankety ÚTRL², kterou jsem uspořádal v květnu a červnu t. r.

II. Personální rozvoj

Mzdová situace

Otázka personálního rozvoje úzce souvisí se mzdovou situací ústavu. Jak již řečeno, budu usilovat o transparentnost v odměňování [II-1]. Mojí prioritou bude zlepšení stavu odměňování zaměstnanců, popřípadě externích spolupracovníků ústavu. V zásadě lze v této věci použít dvě strategie: Navýšení příjmové stránky, popřípadě snížení nemzdových výdajů daného pracoviště. Pokud jde o výdajovou stránku, potenciál pro úspory na nemzdových výdajích je na našem pracovišti minimální. Proto bude zapotřebí pokusit se navýšit příjmovou stránku. Zde se nabízejí opět dvě hlavní cesty: navýšení tzv. balíčku (financování fakultou) a posílení externích zdrojů. Externí zdroje tzv. vícezdrojového financování mohou mít různou podobu, např. granty, stipendia, příspěvky na vědu, internacionalizaci, doktorské studium, dary, mimořádné či pravidelné dotace apod., z nichž níže uvádím pouze náměty týkající se grantů (viz oddíl IV). Mzdová situace však bude předmětem konzultací s akademickými pracovníky. Má-li se zlepšit, bude rozvíjení vícezdrojového financování nezbytností.

¹ Byl dodržen předepsaný limit 10 NS.

² Na prioritní témata, tak, jak vyplynula z anket (n=15), zde odkazuji v hranaté závorce a pomocí kódu, např. [IV-3], kde římská číslice odkazuje na jednu z hlavních šesti kapitol anket a arabská číslice na dílčí téma, vč. jeho priority (1 = nejvyšší, 3 = nejnižší).

Personální situace a akademický růst [I-1]

Bude kladen důraz na profesní růst vyučujících a nadále je zapotřebí podporovat vyučující, aby se *přihlásili do doktorského studia* a do projektů. Kolegyně a kolegy s titulem Ph.D. je nezbytné motivovat k přípravě a zahájení *habilitačního řízení*, aby se tak předešlo potížím při budoucích akreditacích souvisejícím s nedostatkem habilitovaných pracovníků a nutnou generační obměnou. Na tlumočení bude nezbytné se i nadále zaměřit na získávání a zapojení nových/dalších vyučujících k zajištění všech akreditovaných předmětů. Bude pokračovat výuka v modulu EMCI (European Masters in Conference Interpreting), což je specializace konferenčního tlumočení ve 2. ročníku NMgr. studijního programu Tlumočnictví. Souběžně budeme i do budoucna pravidelně nabízet také specializaci komunitní tlumočení.

Považuji za podstatné, jak tomu bylo dosud, aby se výuka *externistů* držela v relativně minimálních mezích. Nadále budeme usilovat o to, aby v jazykových odděleních byl vždy alespoň jeden *rodilý mluvčí*.

Vyvážení vědecké, pedagogické a administrativní činnosti

Podobně jako dosavadní ředitel považuji za důležité, aby se realizovala *výuková povinnost odpovídající pracovnímu zařazení*. Odchytky od doporučených hodinových rozpětí jsou možné v případech hodných zvláštního zřetele (např. příprava na habilitaci, doktorát apod.). Je nutné *zohledňovat vědecké výstupy*, účast na *přijímacích zkouškách, státnicích, vedení prací* a další aktivity [II-2].

Rozšiřování dovedností vyučujících

Rád bych během funkčního období podal *grantovou žádost zohledňující měnící se realitu překladatelské a tlumočnické profese*, a tudíž zaměřenou na dovednosti vyučujících předávané budoucím absolventům. Klíčovými pojmy jsou zde digitalizace, automatizace, ohrožené profese, dopady využívání umělé inteligence, tzv. strukturální změna, ale i metodika, tedy výuka on-line, zkušenosti vzešlé z distanční výuky v době covidové pandemie apod. V této věci jsem již nyní v kontaktu s Grantovým oddělením FF UK a společně hledáme vhodné příležitosti.

Osobní rozhovory, neformální setkávání, kolegiální vztahy na pracovišti [II-3]

Bude vhodné zvážit konání *pravidelných diskusí/pohovorů* k tématu osobní situace a perspektivy vyučujících (výuka, vedení a oponování prací, publikační činnost, projekty, zapojení do přijímacích zkoušek, účast v komisích apod.), z nichž mohou vzejít podněty jak pro vyvážené ohodnocení, tak pro zohlednění specifických podmínek u každé členky / každého člena týmu. Za prospěšné dále považuji výjezdní semináře (konaly se již v několika jazykových odděleních), popřípadě neformální setkávání vyučujících.

Školení v nástrojích počítačem podporovaného překladu (CAT)

Na zimní zkouškové období 2022 jsem s firmou RWS dohodl pokračování *školení v nástrojích CAT* – SDL/RWS Trados Studio pro akademické pracovníky našeho ústavu.

III. Rozvoj pedagogické činnosti

Bakalářské a magisterské studium

Stav akreditací [I-2]: V rozhodném období (do r. 2024) nevyprší žádná ze stávajících akreditací v Bc. ani NMgr. V r. 2023 vyprší doktorská akreditace Translatologie a Translation Studies, bude tedy potřeba připravit reakreditaci. V dalším sledovaném období (do r. 2026) vyprší akreditace NMgr. Tlumočnictví (v r. 2025), zde však bude již v září 2023 požadováno předložení kontrolní zprávy. Na vybraných jazykových odděleních kromě toho probíhá příprava jednooborových akreditací (tzv. samostatné studium). Zde se počítá s plnou podporou těchto snah.

Na schůzi ústavu předložím k diskusi návrh, aby se opět jednou za semestr konaly *průřezové semináře* sdružující vyučující stejných či podobných předmětů ze všech jazykových oddělení ústavu.

Považuji za důležité, aby se problematika *překladařských technologií propojila se stávajícími semináři*, zejména odborného překladu. Někde již takové propojení existuje. K tomu, aby vyučující mohli obdobné požadavky studentům zadávat, budou mít možnost využít školení a bude usilováno o grant na podporu příslušných dovedností (viz výše).

V neliterárním, ale stále více i v literárním překladu (a též u AVT) se prosazuje tzv. *posteditace strojového překladu* (PEMT). Tuto praxi nelze přehlížet a pravděpodobně bude do budoucna představovat primární pracovní postup překladatelů. Zahrnuje však i etická dilemata. S cílem zajistit aktuálnost studijních programů [III-1] bude zapotřebí diskutovat o formátu výuky překladařských seminářů, která PEMT zohlední. Pro tyto účely připravím školení a workshop pro vyučující, kde tuto problematiku budeme společně reflektovat.

V oblasti výuky tlumočení bude snaha *kombinovat prezenční, hybridní a distanční výuku [III-1]*, informovat studenty o technologických novinkách a nástrojích (platformy RSI, virtuální terminologické aplikace, webináře, nástroje pro tzv. „augmented interpreter“, aplikace Speech to text atd.). Plánuje se další nabídka modulárních *Tlumočnických kurzů ČZV* pro odbornou veřejnost, jakož i *Kurzy komunitního tlumočení*. I dále budeme s našimi partnerskými univerzitami a DG SCIC EK, DG LINC EP i DG pro tlumočení Soudního dvora pořádat tlumočené videokonference, stejně jako prezenční či online (RSI) simulované (mock) konference, do nichž se zapojuje řada vyučujících ÚTRL.

V dlouhodobějším výhledu považuji za smysluplné *posílit kulturní a mezikulturní aspekt ve vzdělávání*. Z přijímacích zkoušek je patrný úbytek kulturního povědomí mezi uchazeči. Tzv. (mezi)kulturní kompetence je nicméně jedním z rozhodujících faktorů při pořizování kvalitních překladů, navíc je složkou, již nedisponují strojové překladače. To, zda, popřípadě v jaké podobě a kdy se posílení tohoto aspektu promítne do výuky, bude věcí diskusí na plénu ústavu.

I nadále je na místě akcentovat *projektově zaměřenou výuku*, tak, jak již probíhá např. v předmětech Nakladatelská teorie a praxe, některých seminářích odborného překladu apod. Bude otevřena diskuse k *podobě závěrečných zkoušek* (eventuální sjednocení podmínek napříč jazyky – seznam četby, okruhy otázek apod.) [III-3]. Rovněž otevřu diskusi k problematice *výuky poskytované pro ostatní ústavy* [VI-1], [VI-3].

Doktorské studium

Rozvoj doktorského studia Translatologie by měl probíhat v *návaznosti na výzkumné projekty* řešené na ÚTRL (včetně zamýšlené výzkumné spolupráce s ÚFAL MFF UK – [VI-1]). V rámci oborové rady doktorského studia se jeví nutnost *generační obměny*, a to v návaznosti na personální rozvoj ÚTRL.

Vzhledem k dosavadním pozitivním zkušenostem se *zapojováním doktorandů do výuky* a výzkumné činnosti ÚTRL je namístě v této praxi pokračovat. Stejně tak bude vhodné pokračovat jak v podpoře doktorského studia v režimu *cotutelle*, tak ve spolupráci v rámci mezinárodní sítě doktorských programů ID-EST. Za vhodné považujeme také pokračovat v prezentování výsledků výzkumu doktorandů širší odborné veřejnosti, a to formou přednášek, na kanálu YouTube Kruhu moderních filologů atd.

Ústav zaznamenává rostoucí zájem ze strany *zahraničních uchazečů* o doktorské studium. Adekvátní kompenzace pedagogického vedení takových doktorandů bude jedním z důležitých aspektů snah v této oblasti.

Nový studijní program s Ústavem formální a aplikované lingvistiky

S cílem v naší studijní nabídce zohlednit stále větší roli překladových technologií a čelit očekávanému snižování počtu uchazečů [III-2] proběhla předběžná jednání o *vytvoření nového studijního programu* s pracovištěm ÚFAL MFF UK – [VI-1]. Za obě strany byl vyjádřen zájem na dalších jednáních, jež jsou plánována na r. 2022.

IV. Rozvoj vědecké, výzkumné a další tvůrčí činnosti

Vědecká činnost

V souladu s Dlouhodobým záměrem FF budeme usilovat o to, aby vědecká činnost ústavu byla „inovativní, přínosná, sled[ovala] nové trendy v metodologii a přispív[ala] k jejich formování“ (str. 11) [III-1], a o posílení publikační činnosti [IV-1]. Ústav bude od roku 2022 zapojen do lingvistické a literární větve projektu *Cooperatio*. Rady těchto projektových uskupení, včetně doktorandů, se budou podílet na koordinaci a hodnocení vědy.

Navrhnu možnost založení *Vědeckého a výzkumného centra Jiřího Levého*, které by v sobě mohlo soustředit badatelské aktivity související s jeho dílem a rozšiřovat je o další interdisciplinární přesahy. Kromě toho je třeba směřovat podporu na *knihovnu Šporkova paláce [V-3]* a na nákup publikací.

Výzkumná činnost: grantové financování, projekty

Celkově podpořím *posílení výzkumu v ústavu [IV-1]*. Potenciál spatřuji např. ve spoluautorství článků a ve výměně zkušeností a názorů, např. při oborových seminářích (viz výše).

Budu motivovat (i finančně, bude-li to možné) vyučující, aby podávali (v týmech v rámci ústavu i spolu s dalšími pracovišti) *projekty [IV-2]* dle výzev GAČR. Mnohé kolegyně a mnozí kolegové po neúspěšných pokusech na tento typ grantových soutěží zanevřeli (včetně předkladatele této koncepce), aktivitu v této oblasti je ale zapotřebí obnovit. Zájemci o podání grantové žádosti by se mohli scházet k výměně názorů a zkušeností. Jako témata nových, průřezových projektů se nabízí výzkum díla J. Levého, včetně recepcí jeho děl v odborném diskurzu dle jazykových oblastí, jimiž se zabýváme, témata z dějin překlada, která se týkají více či všech jazyků zastoupených v ústavu apod.

Zjistím možnosti podání grantu v rámci výzvy TAČR týkající se posteditace strojového překladu a jejich specifik pro jednotlivé jazyky vyučované v rámci ústavu. Potenciál pro budoucí projekt(y), včetně tlumočení, by se mohl skrývat i v tzv. programu *Beta*, orientovaném na státní správu.

Další tvůrčí činnost – publikace

V r. 2023 si připomeneme 60. výročí od založení ÚTRL. K této příležitosti iniciuji vydání *publikace mapující dějiny našeho ústavu*, která by mohla navázat na úspěšnou výstavu *Ztraceni v překladu?*, budou-li tvůrci výstavy souhlasit s jejím propojením s publikací, popřípadě pokud mezitím publikace z výstavy nebude vydána v jiné podobě.

Bude podnícena lepší *prezentace publikačních výsledků* akademických pracovníků, například zastoupením v knihovních/bibliografických repositoriích či příslušných portálech. Ke zvážení bude další *publikace v řadě AUC-Translatologica*.

Další tvůrčí činnost – konference [IV-3]

Níže uvedený výčet není vyčerpávající. Dle možností budu maximálně podporovat *výjezdy akademických pracovníků* na zahraniční konference, včetně vystoupení s příspěvkem.

Setkání sítě EMT v Praze v r. 2022

Zástupci členských ústavů v rámci sítě EMT se během podzimních konferencí setkávají zpravidla v zemi, která předsedá v Radě EU. Na podzim 2022 se *konference EMT* uskuteční v Praze. Setkání bude dvoudenní, první den proběhne konference EMT, druhý den se počítá s půldenní či celodenní akcí v režii ústavu.

Translation in Transition

Ústav bude v roce 2022 spolupořádat prestižní konferenci *Translation in Transition*. Bližší informace: <https://tt2022.ff.cuni.cz/>.

Konference k jubileu Jiřího Levého

V r. 2026 si připomeneme 100. výročí narození J. Levého. K této příležitosti bude na místě, aby ústav uspořádal konferenci a vydal reprezentativní publikaci.

Mezinárodní konference ÚTRL

Bude iniciována diskuse ve věci možného uspořádání konference, která naváže na řadu Mezinárodní konference o překladu a tlumočení (dosud 1992–1995–2003–2009–2013).

V. Výhled dalších možných oblastí rozvoje

Styl vedení

Jak již bylo zmíněno, budu prosazovat transparentnost z hlediska rozhodování/vedení [I-3].

Technické vybavení, výukové prostory

Budu hledat způsoby, jak kontinuálně zajišťovat *technické vybavení* [V-1] v kabinetech a učebnách (např. při podávání projektů). Ve zmíněném celoustavním úložišti on-line (viz výše) bude jedna sekce věnovaná stavu *výukových prostor* a námětům na jeho vylepšení [V-2].

Mezinárodní spolupráce

I nadále se počítá se *zapojením ústavu do organizací/sítí* EMCI (prestižní konsorcium s 16 evropskými partnerskými univerzitami – www.emcinterpreting.org, jehož je ÚTRL členem již od 90. let, ve spolupráci s Generálním ředitelstvím pro tlumočení Evropské komise a Evropského parlamentu), EMT (sít 71 magisterských programů vzdělávajících překladatele, z EU a dalších zemí, pod patronací Generálního ředitelství pro překlady Evropské komise), CIUTI, EST, ID-EST, FIT, EULITA, což u určitého typu členství zahrnuje přípravu žádosti o prodloužení členství (v AR 2021/2022 u EMCI a v r. 2024 u EMT). Dále se plánuje pokračování spolupráce s Univerzitou Lipsko (společný studijní program *double degree*), s DAAD, univerzitami Valladolid a Alicante či Moskevskou státní lingvistickou univerzitou. Rovněž je nutné zachovat a rozvíjet hodnotnou spolupráci a výměny v rámci programu *Erasmus+*.

Prezentace/propagace ústavu [VI-2]

Je záhodno rozvíjet *aktivitu* v oblasti literárního i neliterárního překladu a tlumočení *orientované navenek*, na profesní i širokou veřejnost (spolupráce s profesními organizacemi OP, JTP, ASKOT, KST, ČKTZJ, dále soutěže, literární portály, Den otevřených dveří, Den s překladem, Evropský den jazyků, Dětské univerzity či Juniorské univerzity, neziskové organizace apod.), protože šíří dobré jméno ústavu a u relevantní cílové skupiny podněcují zájem o studium u nás [III-2]. Kromě toho z této spolupráce vyplývá možnost pro studenty získat odbornou praxi. I nadále bude kladen důraz na šíření aktualit přes sociální sítě a na kvalitní prezentaci ústavu na svých webových stránkách.

V Praze dne 29. 10. 2021

Tomáš Svoboda